

General-pukovnik
DANE PETKOVSKI

Specijalni rat — neki elementi njegovog psihološko-propagandnog aspekta

Kao i za mnoge druge pojmove, tako i za pojam specijalnog rata ne postoji opšteprihvaćena definicija, kako u odnosu na obim, tako i u odnosu na njegov sadržaj. Nije u pitanju samo subjektivni prilaz pojedinih autora već je to objektivna datost za sve pojave koje su u razvoju, pri čemu, pored ostalog, dobijaju neke nove forme i sadržaje svoga ispoljavanja, proširuju područja delovanja, delom ili u celini prelaze u druge pojave itd. To je slučaj i kod specijalnog rata za čije definisanje nisu bez značaja ciljevi što ih sebi postavljaju snage koje vode specijalni rat i sve ono što neposredno i posredno utiče na te ciljeve. Takođe se mora imati u vidu da se za jednu istu pojavu upotrebljava više termina koji nisu uvek sinonimi, što dovodi do određenih sporova u raspravama, ali se tako otvara mogućnost za njihovo uže ili šire interpretiranje. Zbog toga je ponekad nužno postići saglasnost, odnosno konvenciju šta će se u naučnom i praktičnom smislu podrazumevati pod određenim pojmom, pa i definicijom.

Bez obzira što se u nas u poslednjih nekoliko godina dosta piše i govori o specijalnom ratu, mislim da još uvek ne postoji njegova definicija koja bi se mogla smatrati opšteprihvatljivom. To ne smatram slabošću autora, već je za to »kriva« kompleksnost te pojave i naša nastojanja da je definišemo.

Za pristup toj problematici verujem da bi bila prihvatljiva definicija specijalnog rata po kojoj se on određuje kao primena plani-

ranih i koordiniranih političkih, ekonomskih, psihološko-propagandnih, vojnih i drugih mera i postupaka protiv neke zemlje, grupe zemalja i nacionalno-oslobodilačkih pokreta radi njihove destabilizacije, ili rušenja postojećeg društvenog sistema, odnosno radi njihovog dovođenja u odnos zavisnosti i potčinjenosti.

Da bi postigle svoje ciljeve, snage koje planiraju i vode specijalni rat, najčešće se služe raznim vrstama psihološko-propagandnih aktivnosti, obaveštajno-izviđačkom delatnošću, političkim, ekonomskim i vojnim pritiscima, uključujući gerilsko-diverzantske, terorističke i druge oružane akcije. U tom smislu specijalni rat predstavlja neku vrstu agresije u miru, iza koje ne mora uvek uslediti oružana agresija, zavisno od toga da li su postignuti željeni rezultati, a naročito ako spremnost za odbranu žrtve agresije ne nudi izgleda za uspeh oružane agresije. Ukoliko takvi izgledi postoje, specijalni rat je prethodnica, odnosno uvod u oružanu agresiju, i po pravilu, nastavlja se voditi uporedo sa njom, ali u izmenjenim uslovima i sa suženim ciljevima.

Bilo da je samostalna pojava ili uvod u oružanu agresiju i njen sastavni deo, specijalni rat se karakteriše psihološko-propagandnim aktivnostima, pod kojima se podrazumeva sposobnost uticanja na ljude, na njihovu psihu. To su mere i akcije koje se čine radi uticaja na stavove ljudi i na njihovo delovanje. Zato možemo kazati da je propagandna društvena aktivnost namenjena organizovanom širenju određenih ideja, mišljenja, stavova i raspoloženja da bi ih određeni ljudi usvojili i dalje postupali u skladu s njima. Ona ima svoj ideološko-politički, pravni, ekonomski, naučno-tehnički, kulturno-umetnički, sociološki i psihološki aspekt. Značaj psihološko-propagandne aktivnosti u savremenom svetu je, kao što je to bio slučaj i u prošlosti, veoma velik, posebno kad je reč o ideološko-političkoj propagandi.

Naše društvo ulaže značajna sredstva i napore u stvaranje odbrambenih mehanizama protiv psihološkog rata. Preduzimaju se i mere izgradnje sistema praćenja strane propagande, analiziranja njenih pojedinih oblika — izvlačenja pouzdanih zaključaka i organizovanja borbe protiv svih vidova psihološkog delovanja. Tako gledano, istaknuto mesto imaju radni ljudi i građani koji se lično i pomoću organizacija udruženog rada i drugih asocijacija, samoinicijativno neposrednom političkom borbom angažuju u suzbijanju svih oblika psihološkog rata usmerenog protiv naše zemlje. Naravno, u svemu tome, svoje mesto i ulogu imaju i pripadnici Jugoslovenske narodne armije i Teritorijalne odbrane.

Tu važi pravilo po kome će se socijalističko samoupravno društvo sve uspješnije suprotstavljati svim oblicima neprijateljske propagande ako u toj borbi učestvuje svaki njegov građanin, koji sve više postaje proizvođač-upravljač i aktivni subjekt u odbrani i zaštiti svoje zemlje.

Govoreći o propagandi, njenim oblicima i ciljevima, Josip Broz Tito kaže: »Propagande ima svakojake, ima lojalne i nelojalne, ima poštene i nepoštene, lažne i istinite... Lažna propaganda ima za cilj da obmane što je moguće širi krug ljudi, da lažnim putem prikrije stvarne činjenice. Ona je sračunata na to da barem privremeno ljudi prihvate laž za istinu, a samim tim, razumije se, istinu za laž. Tako su to ljudi uvijek shvatali kao nemoralno. Lažnom propagandom se žele postići izvjesni ciljevi koji se prema ljudskim pojmovima uvijek smatraju nepoštenim.«¹

To je suštinska identifikacija karaktera i prirode specijalnog rata i propagandno-psihološkog delovanja, čiji se bitni ciljevi i zadaci ogledaju i iscrpljuju u: stvaranju i širenju predrasuda i neistina o pojedinim narodima, društvenim sistemima, zajednicama i strukturama; razbijanju unutrašnjeg jedinstva i moralne snage protivnika; razbijanju savezništva; pravdanju agresije; izazivanju straha i panike, nagovaranju na neposlušnost, pobunu i predaju; ohrabrenju petokolonaških i drugih subverzivnih elemenata u osloncu na spoljnu emigraciju i sl. Prema tome, psihološko-propagandna aktivnost teži da obezbedi izmenu postojećih stavova, mišljenja, osećanja i ljudskih delovanja, i da nametne stavove i interese države — nosioca odgovarajućih oblika specijalnog rata.

Psihološko-propagandni uticaji sprovode se različitim kanalima i oblicima, a najrasprostranjeniji su: širenje glasina, falsifikovanje dokumenata, manifestacije efekta veličine i većine, izazivanje razdora i sukoba između raznih grupa, ucenjivanje i podmetanje, pokušaj kompromitovanja onih koji su na vlasti, pretnja i zastrašivanje i drugo.

Psihološko-propagandna aktivnost protiv naše zemlje, kao sastavni deo specijalnog rata, traje neprekidno, još od oslobođenja, uz veće ili manje oscilacije i prilagođavanja situaciji u zemlji i u međunarodnim odnosima.

Sredstva i oblici neprijateljske psihološko-propagandne aktivnosti protiv naše zemlje i oružanih snaga veoma su brojni i razno-

¹ J. B. Tito: Govori i članci, knj. IV, izd. »Naprijed«, Zagreb 1959. godine, latinica, strana 125 i 126.

vrtni. Cilj je i spoljnog i unutrašnjeg neprijatelja da oslabe naše jedinstvo, da podriju naš celokupni društveni sistem i obezvrede tekovine naše revolucije i socijalističke samoupravne izgradnje. Otuda potreba da i u mirnodopskim uslovima kontinuirano pratimo psihološko-propagandnu aktivnost potencijalnog agresora i da preduzimamo potrebne mere i aktivno radimo na suzbijanju te aktivnosti.

Danas ona ima poseban značaj u uslovima razvitka i primene masovne ratne tehnike i sredstava masovnih komunikacija.

Ima više razloga zbog kojih je porastao značaj psihološko-propagandnih dejstava u savremenim uslovima. Navešćemo samo najvažnije.

Zbog svoje sveobuhvatnosti, savremeni rat zahteva mnogo veći stepen moralno-političke integracije i mobilizacije stanovništva nego što je to bio slučaj u prošlosti. Psihološko-propagandna aktivnost predstavlja jedan od najpogodnijih i najefikasnijih načina takve integracije i mobilizacije masa, ali i obrnuto.

Buran razvoj sredstava masovnih komunikacija omogućava organizovanje uticaja na mišljenje, raspoloženje i ponašanje ljudi, čega u prošlosti nije bilo u tolikoj meri. Radio, televizija, mnogobrojni oblici štampane reči, savremeni telefonski i telegrafski uređaji, fotografija i razna sredstva obučavanja, omogućavaju stvaranje velikih sistema istovremenog usmerenog uticaja na mišljenje, raspoloženje i ponašanje miliona ljudi. *Zato s pravom kažemo da je danas informacija jedan od značajnih izvora moralne snage i uticaja na javno mnjenje.*

Isto tako, savremeni razvoj mnogih društvenih nauka, naročito psiholoških, socioloških, pedagoških, zatim medicinskih i nekih drugih prirodnih, posebno bioloških nauka, omogućava psihološko-propagandnim ustanovama primenu novih metoda i sredstava efikasnog uticaja na mišljenje, raspoloženje i ponašanje velikih ljudskih grupa, kolektiva i pojedinaca.

Velika rastresitost borbenog poretka i dinamičnost borbenih dejstava, uz postojanje savremenih sredstava masovnih komunikacija, takođe, pružaju raznovrsne mogućnosti za psihološko-propagandne uticaje na pojedine delove borbenog poretka, naročito na manje borbene grupe, pa čak i na vojnika kao pojedinca.

Naša ratna i posleratna iskustva ubedljivo potvrđuju da ćemo se i u eventualnom ratu suočiti ne samo sa svim oblicima savremenih borbenih dejstava već i sa oblicima, metodama i sredstvima speci-

jalnog rata, posebno sa onima iz domena psihološko-propagandnih aktivnosti. Zbog toga se moramo još sada, u mirnodopskim uslovima, pripremati i za tu vrstu dejstva. Pre svega moramo dobro upoznati i proučiti ta iskustva. Samo kratak osvrt na njih pokazuje da u eventualnom ratu od potencijalnog agresora i njegovih slugu možemo očekivati vrlo intenzivan psihološko-propagandni pritisak radi pravdanja napada na našu zemlju i slabljenja otpora u zemlji.

Izvesno je da bi agresor primenjivao i psihološko-propagandna dejstva protiv naše zemlje. Već danas moramo sagledati najopštije karakteristike tih dejstava. Agresija na SFRJ — predstavljala bi osvajачki, nepravedni i kontrarevolucionarni rat. To bi presudno uticalo i na sve bitne karakteristike agresorove propagande. Ona bi, pre svega, bila usmerena na prikrićivanje stvarnih ciljeva rata protiv SFRJ, na njegovo moralno-političko opravdanje, kako u očima sopstvene zemlje tako i u očima naših naroda i narodnosti, a posebno svetske javnosti. Zato bi se služila svim metodama tzv. crne propagande, radi izazivanja zabune i panike. Protivnik bi nastojao da u što kraćem vremenu postigne što spektakularnije rezultate kako bi mogao da održava moral vlastitih snaga. Razume se, ne bi birao sredstva u ostvarivanju ciljeva psihološko-propagandne aktivnosti.

Naše odlučne akcije i masovan otpor bili bi za agresora prvorazredan negativni faktor i u vojnom i u političkom pogledu. Otpor naroda snažno bi razotkrio osvajачki i imperijalistički karakter rata. Razotkrivanje agresivnog karaktera rata slabilo bi efekte njegove propagande, kako u međunarodnoj javnosti, tako i među pripadnicima njegovih oružanih snaga. Zbog toga treba očekivati da će agresor unapred pripremiti intenzivne i raznolike psihološko-propagandne akcije, kojima bi nastojao da spreči prodiranje istine o pravim ciljevima agresije. Istovremeno bi nastojao da politički konsoliduje situaciju na privremeno zaposednutim područjima.

U izgradnji moralnog faktora i održavanju morala jedinica, kada su svest i psiha čoveka postali glavni objekt napada, istaknutu ulogu ima organizovana borba protiv ciljeva specijalnog rata, pogotovu što specijalni rat za vreme mira uključuje u sebe i sve aktivnosti koje imaju za cilj realizaciju osvajачke politike. U ratu, pored otvorene agresije, svi oblici specijalnog rata dobijaju još drskiji, masovniji i bezobzirniji karakter. Psihološko-propagandna delatnost obuhvata sve oblasti našeg društvenog života — političku i ideološku sferu, ekonomski život i životni standard, međunacionalne odnose, samoupravljanje, oblast kulture i obrazovanja, nesvrstanu poziciju zemlje itd.

Kako je krajnji cilj političko-propagandnih dejstava kao dela sadržaja specijalnog rata izmena mišljenja, osećanja i postupaka ljudi u korist agresora, tako je osnovni cilj zaštite — održavanje morala i sprečavanje neprijatelja da realizuje svoje planove. Uspeh te borbe zavisi od više elemenata: (1) temeljito poznavanje pokretačkih snaga vlastitog društva koje motivišu ljude da brane svoju domovinu; (2) stalno praćenje i poznavanje snaga, ciljeva, metoda i sredstava specijalnih dejstava neprijatelja; (3) umešnost vaspitnih faktora, posebno starešina da uspešno realizuju idejnu i vaspitnu funkciju obuke i tako osposobe ljude da dosledno postupaju u duhu politike i strategije odbrane zemlje.

U zaključku valja istaći da potpunu, sigurnu i trajnu zaštitu od mogućih efekata psihološkog rata čine — jačanje naše unutrašnje političke, ekonomske i međunacionalne stabilnosti, razvijanje ravnopravnosti naroda i narodnosti, uspešna borba za dalje povećanje proizvodnje i za privrednu stabilizaciju, za otklanjanje disproporcija u razvitku pojedinih delova naše zemlje, jačanje bratstva i jedinstva naših naroda i narodnosti, samoupravnih društvenih odnosa, socijalističke demokratije, a posebno vodeće idejno-političke uloge SKJ u našem socijalističkom samoupravnom društvu.

Jedna od najvećih brana propagandno-psihološkoj aktivnosti agresora jeste svest o tome da mi branimo svoju zemlju, slobodu, nezavisan put razvoja, socijalizam na samoupravnim osnovama, mir i progres u svetu, i da naša zemlja nikada u svojoj istoriji nije bila agresor, niti je pretendovala na tuđe teritorije.

Doru Kulture Čukarica 559-
Letaš Miodrag - sekretar 552-655
pitanga Rod Medicinske
Knjige.